

Date: 23rd September-2025

PSIXOLOGIK TESTLASHTIRISHNING ZAMONAVIY HOLATLARI

Sharapova Dildora Baxtiyarovna

ISFT instituti “Psixologiya va pedagogika” kafedrası katta o‘qituvchisi,
Psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Ismatova Arofat Baxtiyor qizi

ISFT instituti, 23-PSA-03

Annotatsiya. Mazkur maqolada psixologik testlashtirishning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, uning ilmiy-amaliy ahamiyati, qo‘llanilish sohasi va texnologik yangiliklari tahlil qilinadi. Testlashtirish shaxsning intellektual salohiyatini, qobiliyatini, shaxsiy xususiyatlarini va emotsional-ijtimoiy rivojlanishini aniqlashda keng qo‘llanilib kelmoqda. Ayniqsa, raqamli platformalar, sun‘iy intellekt asosidagi diagnostik tizimlar, adaptiv test metodlari bugungi kunda psixologik tadqiqotlarda muhim o‘rin tutmoqda. Shu bilan birga, testlarning madaniy moslashuvi, maxfiylik va etik talablar, shuningdek, xalqaro standartlarga muvofiqlik masalalari ham yoritiladi. Ushbu tadqiqot psixologik testlarning bugungi kundagi dolzarbligini ko‘rsatib, ularning ta‘lim, tibbiyot, mehnat psixologiyasi, sport va boshqa sohalarda qo‘llanilish imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: Psixologik test, zamonaviy diagnostika, intellektual salohiyat, shaxs xususiyatlari, onlayn testlar, adaptiv testlash, sun‘iy intellekt, raqamli platforma, psixologik tadqiqot, madaniy moslashuv, maxfiylik, etik talablar, xalqaro standartlar.

Psixologik testlashtirish inson ruhiyatini o‘rganishning muhim ilmiy-amaliy vositasi sifatida bugungi kunda keng qo‘llanilmoqda. U shaxsning intellektual darajasi, qobiliyatlari, xarakter xususiyatlari, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuvini aniqlash imkonini beradi. Psixologiya tarixida dastlabki testlar XIX asr oxiri va XX asr boshlarida fransuz olimlari A. Bine va T. Simon tomonidan ishlab chiqilgan bo‘lib, ular insonning intellektual darajasini baholashga qaratilgan edi (Anastasi & Urbina, 1997). Keyinchalik bu usullar takomillashib, shaxsiy testlar, proyektiv metodlar, qobiliyat testlari va boshqa ko‘plab diagnostik vositalar yaratildi.

Hozirgi davrda psixologik testlashtirish jarayoni jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ta‘lim sohasida o‘quvchilarning bilim darajasini aniqlash, kasbiy yo‘nalishlarini belgilash va individual yondashuvni amalga oshirishda, klinik psixologiyada ruhiy buzilishlarni tashxislash va davolashda, mehnat psixologiyasida xodimlarning kasbiy mosligini baholashda hamda sport psixologiyasida sportchilarning psixologik tayyorgarligini o‘lchashda testlar muhim ahamiyatga ega (Karimova, 2019).

Bugungi zamonaviy davr psixologik testlashtirish oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Raqamli texnologiyalar, internet tarmog‘i va sun‘iy intellekt asosidagi tizimlarning jadal rivojlanishi natijasida psixologik diagnostika jarayonlari ham sezilarli darajada o‘zgarib bormoqda. Endilikda testlarni masofadan turib o‘tkazish, natijalarni

Date: 23rd September-2025

tezkor qayta ishlash va ularni ilmiy asosda talqin qilish imkoniyati mavjud. Shuningdek, adaptiv testlashtirish tizimlari yaratilmoqda.

Psixologik testlashtirishning mohiyati va vazifalari.

Psixologik testlashtirish inson ruhiy faoliyatini, individual xususiyatlarini, qobiliyatlarini va emotsional rivojlanishini ilmiy asosda aniqlashga xizmat qiluvchi diagnostik jarayon bo'lib, psixologiyaning eng muhim amaliy vositalaridan biridir (Shoumarov, 2015). Testlar shaxsning individual xususiyatlarini o'rganish, ruhiy holatini baholash, qobiliyat va iqtidorni aniqlash, ijtimoiy munosabatlarni tahlil qilish, kasbiy faoliyat samaradorligini oshirish kabi vazifalarni bajaradi.

Zamonaviy psixologik testlashtirishning xususiyatlari

Hozirgi davr psixologik testlashtirish jarayonida bir qator yangiliklar yuzaga chiqmoqda. Ular ilmiy-texnik taraqqiyot, globalizatsiya, madaniy xilma-xillik va inson ehtiyojlarining ortib borishi bilan bog'liqdir. Quyida asosiy xususiyatlar kengroq yoritiladi:

1. Raqamlashtirish va onlayn testlash. An'anaviy qog'ozli testlar asta-sekin elektron formatlarga almashmoqda. Onlayn platformalar yordamida qisqa vaqt ichida ko'plab insonlarni testdan o'tkazish, natijalarni avtomatik qayta ishlash va statistik tahlil qilish imkoniyati mavjud. Masalan, «Google Forms», «SurveyMonkey» kabi vositalar psixologik so'rovnomalarni tez va samarali o'tkazishga yordam beradi. Maxsus ishlab chiqilgan «psytoolkit» va «coglab» kabi dasturlar esa murakkab psixodiagnostik testlarni avtomatlashtirilgan tarzda amalga oshirish imkonini beradi.

2. Adaptiv testlashtirish. Bu usulda ishtirokchining javobiga qarab testning keyingi savollari moslashtiriladi. Agar ishtirokchi oson savollarga to'g'ri javob bersa, keyingi savollar murakkablashadi, aksincha bo'lsa – soddalashadi. Bu usul test natijalarini yanada aniqroq va individual qiladi. Masalan, GRE yoki TOEFL kabi xalqaro imtihonlarda qo'llaniladigan kompyuterlashtirilgan adaptiv test tizimlari psixologiyada ham keng joriy etilmoqda.

3. Sun'iy intellekt asosida tahlil. AI algoritmlari shaxsning test natijalarini nafaqat raqamli ko'rsatkichlar asosida, balki matnli javoblar, yuz ifodalari, ovoz ohangi orqali ham tahlil qilish imkonini bermiqda. Masalan, ayrim neyropsixologik platformalar video-intervyular orqali shaxsning emotsional barqarorligini aniqlashga qodir.

4. Madaniy moslashtirish. Testlarning xalqaro darajada qo'llanishi ularni madaniy kontekstdan mustaqil qilish zaruriyatini tug'diradi. Shu bois ko'plab testlar turli millatlar uchun adaptatsiya qilinmoqda. Masalan, MMPI (Minnesota Shaxs Inventari) dunyoning yuzlab tillariga tarjima qilingan va har bir mamlakat uchun o'ziga xos normativ me'yorlari ishlab chiqilgan.

5. Etik qoidalar va maxfiylik. Psixologik testlash jarayonida shaxsiy ma'lumotlarning sir saqlanishi, test natijalaridan noto'g'ri foydalanilmasligi eng muhim talabdir. Bugungi kunda xalqaro psixologlar assotsiatsiyasi bu borada qat'iy qoidalar ishlab chiqqan.

Psixologik testlarning qo'llanilish sohasi. Psixologik testlar ta'lim, klinik psixologiya, mehnat psixologiyasi, sport, ijtimoiy psixologiya, harbiy soha hamda biznes

Date: 23rd September-2025

va menejmentda keng qo'llaniladi. Har bir sohaga mos metodlar mavjud bo'lib, ular o'zining ilmiy asoslanganligi va amaliy samaradorligi bilan ajralib turadi.

Xulosa. Psixologik testlashtirish bugungi kunda inson faoliyatining barcha sohalarida keng qo'llanilmoqda. U nafaqat diagnostika vositasi, balki shaxs rivojlanishiga yo'naltiruvchi, jamiyatda sog'lom muhitni shakllantiruvchi hamda to'g'ri qarorlar qabul qilishga yordam beruvchi universal metod sifatida qaraladi. Zamonaviy texnologiyalar – onlayn platformalar, sun'iy intellekt, adaptiv testlash uslublari uning imkoniyatlarini yanada kengaytirmoqda. Shu bilan birga, test natijalarining ilmiy asoslanganligi, madaniy mosligi va etik tamoyillarga rioya etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, psixologik testlashtirishning zamonaviy holatlarini chuqur o'rganish psixologiya fanining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shoumarov G'. *Psixodiagnostika asoslari*. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati, 2015.
2. Karimova V.M. *Umumiy psixologiya*. – Toshkent: Universitet, 2019.
3. Umarov O'. *Amaliy psixologiya va diagnostika*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Anastasi A., Urbina S. *Psychological Testing*. – New Jersey: Prentice Hall, 1997.
5. Cattell R.B. *Handbook of Multivariate Experimental Psychology*. – Chicago: Rand McNally, 2004.

INTERNET SAYTLAR:

1. www.ziynet.uz
2. www.edu.uz
3. www.apa.org
4. www.researchgate.net
5. www.sciencedirect.com